

ESBORRANY

L'ORDENACIÓ FORESTAL A LA COMUNITAT VALENCIANA. PREMISSES PER A UNES NOVES INSTRUCCIONS VALENCIANES

ANTECEDENTS

El bosc ha estat tradicionalment la font més important de provisió de recursos naturals útils per a les societats humanes (fusta per a construcció d'habitatges, mobles, carruatges, vaixells i eines agrícoles, combustible domèstic i industrial, caça, aliments, farratges per al ramat, suro, reïnes, pegues, plantes remeieres, bolets, etc).

La gran demanda de primeres matèries forestals va generar la progressiva regressió i degradació dels boscos, mentre creixia la necessitat de regular-hi els aprofitaments. Si bé els primers precedents de control de l'extracció de fusta d'àrees forestals daten de l'època medieval, és al segle XVIII quan es formulen els primers plans d'ordenació.

Els objectius d'aquest primers plans van ser, l'aprofitament organitzat del matollar per obtenir llenyes industrials i la planificació de l'extracció de fusta de serradora dels boscos alts. L'objectiu principal de l'ordenació era la fixació de rendes òptimes, constants i perdurables, mitjançant l'establiment de torns, que hi asseguraven la reposició del recurs, i la regulació de la intensitat de l'explotació.

La regulació dels aprofitaments fusters va ser l'objectiu que predominà als plans d'ordenació de boscos fins a l'últim terç del segle XX. L'obtenció de productes es basava en els postulats clàssics de persistència del recurs, rendibilitat o renda constant anual i establiment de torns òptims per aconseguir el màxim rendiment.

Si bé hi havia implícit un plantejament de sostenibilitat del recurs que s'hi aprofitava, hi mancava una visió holística de les interaccions complexes entre els múltiples elements biòtics i abiòtics presents i sovint, de l'heterogeneïtat espacial i temporal inherent als hàbitats forestals. Habitualment, només als boscos que es consideraven de caràcter protector, s'establien mesures que limitaven parcialment els aprofitaments.

D'acord amb els criteris clàssics de les ordenacions, les "*Instrucciones Generales para la Ordenación de Montes Arbolados*" (*Ministerio de Agricultura, 1971*), admetien que l'ordenació de forests arbrades tenia com a finalitat principal l'organització econòmica de la producció, si bé també s'hi deia que s'havia d'atendre sempre a las exigències biològiques i als beneficis indirectes que produïen els boscos.

En les últimes dècades, els importants avanços en el coneixement científic, especialment en el camp de l'ecologia i les ciències forestals, i els canvis econòmics i culturals, han provocat una transformació profunda de valors socials envers els espais naturals.

En aquest context, hi ha hagut també una reorientació de les polítiques forestals europees, que ara s'adrecen primordialment a preservar i millorar la funció que exerceixen les cobertes de vegetació en la protecció dels recursos naturals bàsics del territori: recursos hídrics, conservació del sòl, qualitat de l'aire i biodiversitat de fauna i flora, allò que en termes econòmics es coneix com a externalitats productives del bosc, per tal com els beneficis, difícilment avaluable pel mercat, són recollits, molt sovint, lluny de les àrees forestals on són produïts. Una funció que esdevé estratègica per a la sostenibilitat global del territori, en compensar la petjada ecològica generada per les àrees amb més influència antròpica.

També, les àrees forestals, donen satisfacció a demandes socials relacionades amb l'ús públic dels boscos i els paisatges naturals ben conservats. D'altra banda, els boscos continuen proporcionant productes i mantenen un cert component socioeconòmic.

Tot plegat, el bosc procura un conjunt de serveis ecosistèmics de caràcter multifuncional (de protecció i regulació, culturals i de lleure, de provisió de productes i de biodiversitat), que reforça la seua dimensió com a bé social essencial per al desenvolupament sostenible i el manteniment de la qualitat de vida en les comunitats humanes.

Aquesta consideració sòcio-ecològica requereix que als plans d'ordenació es supere la visió unidireccional del bosc com a proveïdor de productes de mercat i que, partint d'una visió multifuncional i ecosistèmica, els plans esdevinguen documents vàlids per a la gestió integral de les àrees forestals.

La definició sobre les ordenacions de boscos proporcionada per Schlaepfer i Schuler (1987) resulta coherent amb la finalitat expressada: "l'ordenació forestal és el conjunt d'activitats que permeten gestionar un sistema forestal, que comprén la fixació dels objectius generals del sistema, la planificació, la execució i el control a curt, mitjà i llarg termini dels elements i els processos del sistema".

UNA NOVA VISIÓ I CRITERIS PER A L'ORDENACIÓ DE FORESTS

Amb la finalitat de fer l'Ordenació Forestal estimen les següents premisses:

- L'abast i el contingut dels plans d'ordenació va ser fixat per la FAO (1991): els aspectes generals de caràcter administratiu, econòmic jurídic, social, tècnic i científic que intervenen en la gestió, conservació i utilització dels boscos
- Les ordenacions han de tenir un caràcter integral, que supere la visió exclusiva del bosc com a proveïdor de productes, i han de ser coherents amb la dimensió ecosistèmica i les múltiples funcions i serveis d'interés general que aconsegueixen les àrees forestals.
- Així, l'objectiu principal dels plans d'ordenació serà la conservació, millora i reconstrucció de la coberta vegetal natural dels terrenys forestals a fi d'aconseguir formacions més madures, resilients i estables.
- Als predis privats s'ha de tractar d'harmonitzar aquesta visió general amb les aspiracions legítimes d'aprofitament dels propietaris.
- Ara bé, en qualsevol cas els aprofitaments hauran de ser diversificats, adequats a les capacitats i vulnerabilitat de cada hàbitat i compatibles amb la resta d'usos socials i la conservació dels ecosistemes.
- En la mesura que les ordenacions exploren i fixen les capacitats d'aprofitament diversificat d'una forest i estableixen la seua sostenibilitat en el temps poden representar un element d'ajuda per al desenvolupament rural.
- Coneixem que hi ha una pèrdua d'oportunitats de fixar població rural local al medi forestal, atesa la baixa rendibilitat econòmica dels aprofitaments i la manca de continuïtat temporal de les actuacions en els monts per falta de planificacions i polítiques forestals a mitjan termini. Es per

tan necessari que les ordenacions respondran a un desenvolupament socioeconòmic del món rural.

- Per últim, hem de fer un esforç per a conciliar els interessos i expectatives no sempre concordants dels diferents grups socials que hi ha al voltant del bosc (habitants rurals, propietaris forestals, grups conservacionistes i població urbana).

PROPOSTA DE LA DIRECCIÓ GENERAL DE MEDI NATURAL I AVALUACIÓ AMBIENTAL

Està preparant-se una assistència tècnica per a realitzar unes instruccions d'ordenació dels forests valencians amb els següents criteris:

- Els plans d'ordenació han de planificar la millora ecosistèmica dels boscos, la conservació i promoció de la biodiversitat, la regulació dels aprofitaments de recursos naturals i l'establiment de mesures adreçades a fer compatibles la resta d'usos socials, com ara l'excursionista, l'esportiu, l'educacional o el lleure.
- Les ordenacions han de respondre als criteris generals d'ordenació i gestió de boscos i als documents de planificació forestal d'abast territorial més gran, completant aquesta planificació a escala de forest, rodal o finca.
- Les ordenacions de forests no han de considerar a més dels estrats arboris. una anàlisi de la complexitat i composició dels diferents estrats presents, en aspectes relatius al grau de naturalitat i maduresa i la singularitat i diversitat d'espècies, a fi de poder establir mesures per a la seua conservació i gestió.
- En relació amb l'estrat arbustiu serà d'important rellevància per a la gestió conèixer l'abundància i grau de cobertura d'espècies d'estratègia rebrotadora i de les productores de fruits carnosos, espècies que són la clau de la resiliència de l'ecosistema i de l'abundància d'interaccions mutualistes planta-animat als boscos mediterranis. Entre les mesures de gestió encaminades a la millora dels boscos s'inclouran repoblacions amb espècies rebrotadores i productores de fruits carnosos, en els llocs on siguen escasses o absents.
- També, s'haurà de tenir en compte la presència d'elements singulars (espècies rares, endèmiques i amenaçades), per tal de procurar que les mesures de gestió no tinguen incidència desfavorable en la seua conservació.
- Com a testimoni dels boscos valencians primigenis i pel seu alt valor estructural i de promoció de la biodiversitat, els rodals i exemplars aïllats d'arbres planifolis o frondoses (gèneres *Quercus*, *Sorbus*, *Acer*, *Fraxinus*, etc.), els savinars i les teixedes, tindran una consideració de protecció molt especial als plans d'ordenació.
- S'hauran d'incloure mesures per a recuperar el bosc alt de carrasques i roures, en aquells llocs on actualment presenten port arbustiu per tallades repetides, i s'hi establiran mesures d'alliberament del vol de planifolis quan els exemplars d'aquestes espècies estiguen dominats pel dosser de pinar.
- Als espais amb hiperdensitat de peus, un fenomen prou comú als boscos mediterranis que van suportar ocupació agrícola, es generen estats d'estancament de la producció i de l'evolució temporal que requereixen d'intervencions de renaturalització, consistents en el control de la

densitat de peus i la introducció d'espècies rebrotadores, per tal de reconformar ecosistemes ben estructurats, resilents i plenament funcionals

- Atés que les formacions hiperdenses tenen una inflamabilitat molt elevada i que molt sovint es troben situades a les zones d'interfaç agrícola-forestal i urbano-forestal, punts on freqüentment s'inicien els focs relacionats amb negligències, la seua correcció ha de tindre un caràcter prioritari.
- La caracterització i renaturalització de les zones forestals hiperdenses ha de formar part dels objectius de la millora de boscos i per tant, ha de ser contemplada als plans d'ordenació.
- Els plans d'ordenació inclouran la identificació de rodals de bosc madur i vell basats en criteris de naturalitat i complexitat estructural per tal de salvaguardar-los com a reserves de biodiversitat.
- Els Plans d'Ordenació identificaran els elements arboris monumentals que actualment formen part del Catàleg valencià d'Arbres Monumentals i en caracteritzaran altres que potencialment puguen ser inclosos.
- Quan les Ordenacions incloguen dins del seu àmbit àrees que pertanyen al Catàleg valencià de Materials de Base (fonts llavoreres, rodals selectes, poblacions de conservació de recursos genètics), s'haurà de comptar amb l'informe de la secció de Conservació de Recursos Genètics Forestals.
- En les repoblacions s'haurà de respectar la normativa vigent d'utilització de materials forestals de reproducció i fer servir bones pràctiques en relació a la conservació del patrimoni genètic de les poblacions locals.
- Als Muntanyes d'Utilitat Pública (MUP) les funcions prioritàries són les protectores i de caràcter social, subordinant-se a aquestes la resta de funcions
Als MUP els aprofitaments hauran de tindre en compte que s'ha d'aconseguir formacions més madures, resilents i estables així com l'aportació de jornals i productes a l'economia rural.
Als predis no gestionades per la Generalitat els aprofitaments estaran ordenades d'acord a la persistència del recurs. No obstant això les ordenacions hauran de tenir en compte totes les consideracions i limitacions zonals que s'inclouen en aquest text. i acomplir les prescripcions tècniques del plec de condicions. Els plecs de condicions dels aprofitaments s'inclouran prescripcions per a minimitzar l'impacte ambiental durant l'execució dels treballs i de restauració dels danys que s'hi puguen ocasionar.
- Les ordenacions hauran de considerar l'heterogeneïtat territorial i proposaran mesures de conservació i gestió dels microhàbitats o ecosistemes locals especialitzats existents al seu àmbit, com ara rocams, cingleres, ullals, llacunes temporals, rierols, etc. Quan aquestes unitats diferenciades tinguen entitat cartogràfica el pla inclourà una zonificació de l'espai.
- Hi haurà limitacions als aprofitaments fusters i els treballs silvícoles en les àrees de pendent elevat, per conservació de sòls
- Hi haurà limitacions als aprofitaments fusters i els treballs silvícoles als espais fontinals i la conca de recàrrega de l'aqüífer, per protecció de recursos hídrics i de la biodiversitat.

- A les microreserves, hi caldrà informe del servei de Vida Silvestre sobre els condicionants i limitacions a observar-hi
- Als espais xarxa Natura 2000, les actuacions es planificaran d'acord amb les normes de gestió dels hàbitats presents. En qualsevol cas, hi caldrà informe de repercussions del servei de Vida Silvestre
- Als Espais Naturals Protegits. Els plans d'ordenació hauran de ser coherents amb la normativa específica de l'espai i per a la seua aprovació s'haurà de comptar amb l'informe favorable de l'Espai Protegit. Les actuacions que se'n deriven, tant a les MUP com als predis privats, hauran d'incloure's al pla de gestió anual del Parc, que compilarà el director-conservador i que serà sotmès a la Junta rectora abans de ser executat.
- Conservar arbres individuals, madurs i morts o podrits, els quals ofereixen hàbitats adequats per a aus insectívores, rapinyaires, insectes i moltes plantes inferiors (fungos, falagueres, briòfits, ...).
- Conservar arbres amb cavitats i forats que poden ser lloc de nidificació per a xicotetes aus i mamífers.
- Conservar arbres grans, seguint estructures de bosc madur en els indrets més factibles.
- Zonificar tenint en compte les activitats forestals i l'ús turístic/recreatiu/esportiu grans zones forestals d'acord amb diferents nivells d'intervenció en la gestió, permetent la creació de zones tampó al voltant dels espais protegits.
- Fer ús de decisions de gestió després de catàstrofes naturals (incendis, nevades grans, fortes ventades,...), tenint en compte les possibilitats de millora de la biodiversitat i permetent que els processos de successió natural es desenvolupen a les zones potencialment interessants.
- Adaptar el calendari de les activitats silvícoles i de tala per evitar interferències amb les èpoques reproductives d'animals sensibles, especialment nidificació i reproducció a la primavera de les aus forestals.